Prof. univ. dr.
Mihaela Palade
Facultatea de
Teologie Ortodoxă
„Justinian Patriarhul”

Nivele de lectură ale Icoanei Naşterii Domnului

„Mântuitorule, Făcătorule de bine a toate,
pricinuitorule al bunătăților,
*luminează cu **raza ta cea purtătoare de lumină** mintea mea,*
Iubitorule de oameni,
ca să laud slăvită pomenirea proorocului Tău”.

Icoana Naşterii Domnului aduce în faţa ochilor cerul şi pământul într-o desăvârşire irenică a profeţiei din vechime. Toate cele prezente acolo, lumea văzută şi cea nevăzută, cerul şi pământul, regnul mineral, vegetal şi organic, toate par, la prima vedere, a fi rezultatul criteriilor sau capriciilor pictorilor iconari care au considerat că aşa ar fi mai bine şi nu altfel. În realitate, analiza temeiurilor icoanei Naşterii Domnului dezvăluie faptul că cele pictate acolo au fost, mai înainte zugrăvite prin intermediul cuvintelor şi că iconarul este un traducător, prin mijloacele plastice, ale mesajului scris – dintre care doar o mică parte vor fi subliniate în studiul de faţă.

Prima lectură a mesajului evanghelic – Sfintele Evanghelii

Prima mărturie asupra Naşterii Domnului poate fi citită în Sfintele Evanghelii, cele de la Matei şi Luca, fiecare venind cu anumite informaţii grăitoare, ce se deapănă vii în faţa ochilor noştri, de parcă totul s-ar petrece *acum* şi nu cu atât de mult timp în urmă.

Sfântul Matei descrie astfel evenimentul crucial al iconomiei mântuirii: „Iar naşterea lui Iisus Hristos aşa a fost: Maria, mama Lui, fiind logodită cu Iosif, fără să fi fost ei înainte împreună, s-a aflat având în pântece de la Duhul Sfânt. Iosif, logodnicul ei, drept fiind şi nevrând s-o vădească, a voit s-o lase în ascuns. Şi cugetând el acestea, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis, grăind: Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt. Ea va naşte Fiu şi vei chema numele Lui: Iisus, căci El va mântui poporul Său de păcatele lor. Acestea toate s-au făcut ca să se împlinească ceea ce s-a zis de Domnul prin proorocul care zice: «Iată, Fecioara va avea în pântece şi va

naște Fiu și vor chema numele Lui Emanuel, care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu». Și deșteptându-se din somn, Iosif a făcut așa precum i-a poruncit îngerul Domnului și a luat la el pe logodnica sa. Și fără să fi cunoscut-o pe ea Iosif, Maria a născut pe Fiul său Cel Unul-Născut, Căruia I-a pus numele Iisus" (Matei I, 18–25)[1].

În continuare, el vine cu detalii privitoare la următorul episod, și anume sosirea a trei magi, de undeva din îndepărtatul Orient și care, cu întrebarea lor, au dat peste cap Ierusalimul, anunțând astfel o nouă ordine: „Iar dacă S-a născut Iisus în Betleemul Iudeii, în zilele lui Irod regele, iată magii de la Răsărit au venit în Ierusalim, întrebând: Unde este regele Iudeilor, Cel ce S-a născut? Căci am văzut la Răsărit steaua Lui și am venit să ne închinăm Lui. Și auzind, regele Irod s-a tulburat și tot Ierusalimul împreună cu el. Și adunând pe toți arhiereii și cărturarii poporului, căuta să afle de la ei: Unde este să Se nască Hristos? Iar ei i-au zis: În Betleemul Iudeii, că așa este scris de proorocul: «Și tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieși Conducătorul care va paște pe poporul Meu Israel». Atunci Irod chemând în ascuns pe magi, a aflat de la ei lămurit în ce vreme s-a arătat steaua. Și trimițându-i la Betleem, le-a zis: Mergeți și cercetați cu de-amănuntul despre Prunc și, dacă Îl veți afla, vestiți-mi și mie, ca, venind și eu, să mă închin Lui. Iar ei, ascultând pe rege, au plecat și iată, steaua pe care o văzuseră în Răsărit mergea înaintea lor, până ce a venit și a stat deasupra, unde era Pruncul. Și văzând ei steaua, s-au bucurat cu bucurie mare foarte. Și intrând în casă, au văzut pe Prunc împreună cu Maria, mama Lui, și căzând la pământ, s-au închinat Lui; și deschizând vistieriile lor, I-au adus Lui daruri: aur, tămâie și smirnă. Iar luând înștiințare în vis să nu se mai întoarcă la Irod, pe altă cale s-au dus în țara lor" (Matei II, 1–12)[2].

Iar Sfântul Evanghelist Luca vine cu date noi (Luca II,1–20), privitoare la recensământul care i-a determinat pe Fecioara Maria și pe dreptul Iosif să părăsească Nazaretul și să se afle la Betleem: „În zilele acelea a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea. Această înscriere s-a făcut întâi pe când Quirinius ocârmuia Siria. Și se duceau toți să se înscrie, fiecare în cetatea sa. Și s-a suit și Iosif din Galileea, din cetatea Nazaret, în Iudeea, în cetatea lui David care se numește Betleem, pentru că el era din casa și din neamul lui David. Ca să se înscrie împreună cu Maria, cea logodită cu el, care era însărcinată. Dar pe când erau ei acolo, s-au împlinit zilele ca ea să nască, Și a născut pe Fiul său, Cel Unul-Născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc de găzduire pentru ei. Și în ținutul acela erau păstori, stând pe câmp și făcând de strajă noaptea

1 La utrenia Sărbătorii Nașterii Domnului se citește Evanghelia de la Matei I, 18–24.

2 În cadrul Liturghiei praznicului Nașterii Domnului se citește Evanghelia de la Matei II,1–12.

împrejurul turmei lor. Şi iată îngerul Domnului a stătut lângă ei şi slava Domnului a strălucit împrejurul lor, şi ei s-au înfricoşat cu frică mare. Dar îngerul le-a zis: Nu vă temeţi. Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David. Şi acesta va fi semnul: Veţi găsi un prunc înfăşat, culcat în iesle. Şi deodată s-a văzut, împreună cu îngerul, mulţime de oaste cerească, lăudând pe Dumnezeu şi zicând: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire! Iar după ce îngerii au plecat de la ei, la cer, păstorii vorbeau unii către alţii: Să mergem dar până la Betleem, să vedem cuvântul acesta ce s-a făcut şi pe care Domnul ni l-a făcut cunoscut. Şi, grăbindu-se, au venit şi au aflat pe Maria şi pe Iosif şi pe Prunc, culcat în iesle. Şi văzându-L, au vestit cuvântul grăit lor despre acest Copil. Şi toţi câţi auzeau se mirau de cele spuse lor de către păstori. Iar Maria păstra toate aceste cuvinte, punându-le în inima sa. Şi s-au întors păstorii, slăvind şi lăudând pe Dumnezeu, pentru toate câte auziseră şi văzuseră precum li se spusese" (Luca II,1–20).

Astfel, în aceste trei capitole ale Sfintelor Evanghelii, evenimentele privitoare la Naşterea Domnului apar zugrăvite prin cuvinte şi exprimări destul de sobre, fără meandre literare, potrivite unei lecturi mai degrabă narative, informative şi în care observăm că nu apare menţionată *raza* stelei care i-a ghidat pe magi. Modul de a se raporta la scena Naşterii avea să fie îmbogăţit prin omilii, iar literaturii cu profil prozaic, avea să-i adauge unul poetic, susţinut de cel muzical, cântat – prin apariţia şi constituirea treptată dar fermă a unei imnografii creştine, ai cărei autori, poeţi şi melozi, au zugrăvit-o în imagini poetice şi mai potrivite să pătrundă sufletele sensibile.

A doua lectură a mesajului evanghelic – imnografia cultului ortodox

Parcurgând cărţile de cult, se observă faptul că mai la tot pasul apar menţionaţi toţi participanţii acelei drame ce s-a jucat pe scena istoriei mântuirii, în acea noapte unică, şi care sunt prezenţi într-o stihiră ce concentrează în câteva versuri esenţa Întrupării: „ce-Ţi vom aduce Ţie, **Hristoase**? Că Te-ai arătat pe **pământ** ca un **om**, pentru noi, fiecare din **făpturile** cele zidite de Tine mulţumire aduce Ţie: **îngerii** cântarea, cerurile **steaua**, **magii** darurile, **păstorii** minunea, **pământul** peştera, pustiul **ieslea**, iar noi pe **Maica Fecioara.** (s.n.)"[3]

Toţi aceştia constituie şi personajele cheie ale iconografiei Naşterii Domnului, regăsindu-se, în variante restrânse sau extinse, după cum s-a crezut de cuviinţă că este bine să fie transpuse în pictură. Dar, spre deosebire de icoană, în texte se remarcă menţionarea frecventă a *stelei*, în

3 Vecernia Naşterii Domnului, Stihiră la *Doamne strigat-am…*, *Mineiul pe decembrie*, p. 426.

paralel cu absența *razei*, ultima constituind tocmai calea pe care glisează prima.

Doar Roman Melodul (secolele V–VI), alcătuitorul condacului Nașterii Domnului, este cel care în Condacul întâi al slujbei pomenește despre rază, identificată cu Hristos care, „*rază luminoasă s-a arătat*" și „*din Vitleem a fulgerat*", luminând întreaga lume:

„Galileii neamurilor,
Țării Zabulonului
Și pământului Neftalimului
precum a zis proorocul,
lumină mare a răsărit, Hristos;
celor întunecați, rază luminoasă s-a arătat
care din Vitleem a fulgerat
și mai vârtos din Maria,
Domnul,
în toată lumea
Își răspândește razele,
Soarele dreptății[4];
De aceea cei din Adam
Cei goi, veniți cu toții
să ne îmbrăcăm întru El[5]
ca să ne încălzim;
că acoperă pe cei goi,
și luminează pe cei întunecați,
Venit-ai și Te-ai arătat,
Lumina cea neapropiată!"[6]

Iar la stihoavna laudelor din ziua de 20 decembrie, precum și la slava de la stihoavna vecerniei din 22 decembrie este menționată „raza Dumnezeirii", vestită de stea: „Isaie dănțuiește, primește pe Cuvântul lui Dumnezeu; proorocește Fecioarei Mariei, că rugul se va aprinde și de foc, adică de **raza Dumnezeirii** (s.n.), nu va fi mistuit. Betleeme, gătește-te, Edenule, deschide-ți porțile; magilor, mergeți de vedeți Mântuirea, în iesle înfășată, pe Care steaua a vestit-o deasupra peșterii, pe Domnul, Dătătorul de viață, Cel ce mântuiește neamul nostru"[7]. Iar la slujba Sfântului Eftimie, „Fiind luminat de **strălucirea** (s.n., sic! adică de „raza") care s-a arătat de la răsăritul cel de sus, și strălucit de arătările luminii, din steaua care

4 Isaia VII, 23–9,1; Matei IV, 15–16.

5 Maleahi IV, 2–3, 20.

6 Romani XIIIs, 14.

7 Sfântul Roman Melodul, *Imne*, traducere Sabin Preda, Ed. Bizantină, București, 2007, p. 61.

acum a răsărit mai presus de fire din Iuda, te-ai mutat către Stăpânul”[8].

Poate că aceste palide licăriri ale razei imnografice, sau poate că și altele au constituit motivele care au condus la apariția razei în icoana Nașterii Domnului, la început abia schițată și destul de șovăielnic exprimată plastic.

A treia lectură a mesajului evanghelic – constituirea icoanei Nașterii Domnului

Una dintre primele icoane ale Nașterii Domnului care s-au păstrat până azi apare pe o casetă mică ce datează de la jumătatea secolului VI și care în prezent se află în capela Sancta Sanctorum din Lateran. Destinată a păstra în ea sfinte moaște de la Locurile sfinte, ea era prevăzută cu un capac culisant, având în interior mai multe scene ce surprind marile momente ale istoriei mântuirii, printre care, în partea stângă, jos, se află și o primă reprezentare a Nașterii Domnului, una în care, alături de cele ale Botezului și Înălțării Domnului, „s-a găsit acea formă de reprezentare care, în lumea bizantină, a rămas aceeași peste secole.”[9]

Într-un cadru de 7,1×7,7 cm, icoana cuprinde peștera din Betleem, în care se odihnește Fecioara ce privește Pruncul, amândoi fiind îmbrăcați în purpura albastră, imperială. Cele două animale amintite în profeția lui Isaia ocrotesc Pruncul, în timp ce dreptul Iosif, în dreapta jos, șade gânditor și privește la taina ce se desfășoară sub ochii lui. Deasupra întregii scene, extrem de lapidare dar nu mai puțin grăitoare, veghează o stea, asemenea unei floricele cu opt petale, asemenea unor boabe de rouă.

În cazul icoanei Nașterii, există trei nivele de lectură, de sus în jos: primul, este cel teofanic și profetic, la mijloc urmează cel tainic, iar jos se încheie cu aspectul omenesc.

Urmând acesteia, dar abordând tehnici diverse, pe scena istoriei iconografiei bizantine au început să se deruleze mulțimea icoanelor închinate Nașterii și în care, la un moment dat, a apărut o rază, izvorând din stea sau constituind un suport pentru ea. Studiul de față nu are ca scop descifrarea momentului sau a icoanei în care ea a apărut pentru prima dată, ci doar să puncteze faptul că în cadrul iconografiei praznicului respectiv a apărut un

8 *Mineiul lunii decemvrie*, Mănăstirea Neamț, 1846, p. 314 și p.429; *Mineiul lunei decemvrie*, Tipărit în zilele Prea Înălțatului nostru rege MIHAI I și sub păstoria I.P.S. Patriarh Miron, Cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Editia a III-a, 1927, Tipografia Sfintei Mănăstiri Cernica, p. 314 și p. 332; Mineiul pe decembrie, Ed. IBMBOR, București, 2005, p. 344. În această ultimă ediție a *Mineiului* publicat în 2005, la stihoavna de la laude a slujbei înaintepăznuirii apare „Ieslea dănțuiește și primește...” (p. 327) și nu „Isaie dănțuiește...”: Ἡσαία χόρευε, Λόγον Θεοῦὑπόδεξαι, προφήτευσον τὴ Κόρη Μαριάμ, Βᾶτον πυρὶ καίεσθαι, καὶ μὴ καταφλέγεσθαι, τὴ αἴγλη τῆς θεότητος, Βηθλεὲμ εὐτρεπίζου, ἄνοιγε πύλην ἡΕδέμ, καὶ Μάγοι πορεύεσθε, ἰδεῖν τὴν σωτηρίαν, ἐν φάτνῃ σπαργανούμενον, ὃν Ἀστὴρ ἐμήνυσεν, ἐπάνω τοῦ Σπηλαίου, ζωοδότην Κύριον, τὸν σώζοντα τὸ γένος ἡμῶν.

9 *Mineiul pe decembrie*, p. 454. Αἴγλη τῆς ἐξ ὕφους φανείσης, ἀνατολῆς πεφωτισμένος, καὶ φωτοφανείαις ἀστέρος, τοῦἐξ Ἰούδα νὺν ἀνατείλαντος, ὑπερφυῶς λαμπόμενος, πρὸς τὸν Δεσπότην ἐξεδήμησας.

detaliu, inițial trecut cu vederea de către unii iconari dar care, cu timpul, avea să devină regulă de bază, și anume **raza** stelei.

Astfel, de la aceasta, primele reprezentări iconografice ale scenei Nașterii Domnului din secolul al VI-lea și până la Erminia lui Dionisie din Furna de la începutul secolului al XVIII-lea aveau să curgă aproape douăsprezece secole, perioadă în care avea să se constituie un tip iconografic, menționat cu minuțiozitatea-i specifică de către *prea smeritul între zografi*[10]: „o peșteră și într-însa, la partea dreaptă, Născătoarea de Dumnezeu îngenunchiată, punând în iesle pe Hristos înfășat ca un prunc mic; și Iosif îngenunchiat de-a stânga, avându-și mâinile încrucișate la piept. Și înapoia ieslei un bou și un asin, uitându-se la Hristos. Și înapoia Prea Sfintei Fecioare și a lui Iosif, păstorii ținând toiege și uitându-se cu mirare la Hristos; și dinafară de peșteră, [mai încolea pe munte], oi [multe] și păstori [lângă ele], unul zicând cu fluierul, și alții uitându-se în sus cu frică: și deasupra lor un înger îi binecuvântează [și le vestește nașterea lui Hristos]. Și deasupra peșterii, prin nori, mulțime de îngeri, ținând hârtii, zic: «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, între oameni bunăvoire*». Și steaua [pe cer], în mijlocul lor, deasupra [peșterii], având **rază mare** (s.n.), care se coboară în jos până la capul lui Hristos. Și dinspre cealaltă parte, [după un colț de munte, ivindu-se trei] magi cu îmbrăcăminte împărătească, [cu coroane în cap], călări pe cai [ținând daruri în mâini și] arătându-și steaua unul altuia. (Când se pictează și cele două femei care spală pruncul, una este moașa Zelemi, alta Salomeea)”[11]. Astfel, alături de cuvântul scripturistic și cel imnografic, avea să se constituie un canon iconografic, ce avea menirea de a traduce prin mijloacele plastice cele rostite prin cuvânt.

A patra lectură a mesajului evanghelic – traducerea sa în mijloacele plastic/vizuale

În cazul icoanei Nașterii, după cum se poate observa, există trei nivele de lectură, de sus în jos: primul, este cel teofanic și profetic, la mijloc urmează cel tainic, iar jos se încheie cu aspectul omenesc[12], astfel că ea poate fi structurată în nouă casete, fiecare având câte trei compartimente, după cum urmează:

10 Wilhelm Nyssen, *Începuturile picturii bizantine*, Ed. IBMO, București, 1975, p. 81.

11 Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine*, textul îndreptat, completat de C. Săndulescu-Verna, editat de Mitropolia Banatului în 1979, reeditat de Ed. Sophia, București, 2000, p. 13.

12 Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine*, pp. 101–102.

Mesajul Teofanic și Profetic		
Îngerii slăvind pe Dumnezeu.	Raza și steaua, cu vârfurile muntelui.	Îngerul (îngerii) vestind Nașterea Domnului păstorilor aflați pe câmp.
Mesajul Tainic		
Magii, venind călare și aducând daruri.	Pruncul Iisus Hristos, cu Maica Sa, în peșteră, vegheat de bou și de asin.	Păstorii venind, însoțiți de oi și atenți la cele vestite de îngeri.
Mesajul Omenesc		
Dreptul Iosif, șezând îngândurat în colț.	Ispititorul, văzut ca fiind diavolul, deghizat într-un păstor (Thyrros).	Îmbăierea Pruncului, cu moașele Salomeea și Zelemi.

Îngerii. În planul superior al icoanei se află cetele îngerești, reprezentări ale acelei mulțimi de oaste cerească care s-a arătat la Naștere, „lăudând pe Dumnezeu și zicând: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!»” (Luca II,13–14). Unii se închină Pruncului, cu mâinile acoperite în semn de respect, conform ritualului de la curtea bizantină, alții își îndeplinesc menirea de *anghelos* (desemnând pe cei care anunță ceva, care duc oamenilor veștile bune legate de mântuire), comunicându-le păstorilor minunea.

Steaua. Aceasta face cunoscut, celor pregătiți să vadă, minunea ce s-a petrecut în acea noapte: „în taină Te-ai născut în peșteră, dar cerul pe Tine tuturor Te-a propovăduit, *punând steaua înainte ca o gură* (s.n.) Mântuitorule”[13]. Deși raza nu apare decât foarte rar menționată în scrieri și niciodată în Sfintele Evanghelii, în schimb, în icoană, ea coboară din bolta cerului, de deasupra muntelui, care este uneori de formă semicirculară, la fel ca în icoana Bunei Vestiri, „o rază de lumină dumnezeiască, ce ajunge până spre capul Pruncului Hristos. Pe la mijlocul ei, raza formează o stea”[14]. În unele icoane raza se desparte în trei, o Teofanie schițată care subliniază faptul că toate cele trei Persoane ale Sfintei Treimi sunt implicate în iconomia mântuirii.

Pruncul nou-născut. Aceste trei paliere – cel superior, ceresc, cel intermediar în care cerul se pogoară și se unește cu pământul și cel de jos, pământesc – gravitează toate în jurul Pruncului și al Maicii Sale, pictați adesea în centrul de greutate al icoanei și mai mari decât restul personajelor, respectând astfel perspectiva ierarhică, tradițională iconografiei bizantine și accentuând măreția Sa: „Cel neîncăput nicăieri cum a încă-

13 Tropar la Vecernia Nașterii, în *Mineiul pe decembrie*, p. 428.

14 Constantine Cavarnos, *Chid de iconografie bizantină*, traducere de Anca Popescu, Ed. Sophia, București, 2005, p. 72.

put în pântece? Cel ce este în sânurile Tatălui cum stă acum în brațe de Maică? Cu adevărat precum a știut, precum a voit și precum bine a socotit. Că fără trup fiind, S-a întrupat de bunăvoie; și «Cel ce este» S-a făcut pentru noi ce nu era și, neschimbându-Și firea, S-a făcut părtaș frământăturii noastre. În două firi S-a născut Hristos, vrând să plinească lumea cea de sus"[15].

Maica Domnului. Nu Îl ține în brațe pe Prunc, ci stă lângă El, minunându-se de taina ce s-a petrecut: „pentru ce te minunezi, Marie? Pentru ce te înspăimântezi de Ceea ce este întru tine? Pentru că pe Fiul cel din veșnicie sub ani L-am născut, zice Fecioara, și nu știu cum s-a făcut zămislirea Celui ce S-a născut. Nu am bărbat și cum voi naște Fiu? Naștere fără sămânță, cine a văzut? Dar, precum este scris, unde vrea Dumnezeu, se biruiește rânduiala firii. Și astfel, Hristos S-a născut din Fecioara în Betleemul Iudeii"[16].

Ieslea. Ea apare menționată în Sfânta Evanghelie de la Luca („și a născut pe Fiul său, Cel Unul-Născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc de găzduire pentru ei" Luca II, 7), ea urmând a fi și semnul de recunoaștere pentru păstorii anunțați și trimiși de îngeri ca să I se închine: „Și acesta va fi semnul: Veți găsi un prunc înfășat, culcat în iesle" (Luca II, 12).

Peștera. Este prezentă în imnografie („taină minunată și neobișnuită văd, cer fiind peștera, scaun de heruvimi Fecioara, ieslea sălășluire, întru care S-a culcat Cel neîncăput, Hristos Dumnezeu, pe Care lăudându-L Îl slăvim"[17]) și în icoane, unde capătă sensuri adânci. Într-o omilie atribuită Sfântului Grigorie de Nyssa, apare comparație între Nașterea lui Hristos într-o peșteră și lumina duhovnicească strălucind în umbra morții ce cuprinsese omenirea. În acest sens, „gura neagră a peșterii din icoană este, în înțelesul ei simbolic, tocmai această lume copleșită de păcat prin căderea omului, în care strălucește «*Soarele dreptății* (s.n.)»"[18].

Boul și asinul. Acel întuneric, luminat de Prunc, este și locul de unde răsar capetele a două animale, ce nu apar în Sfintele Evanghelii, ci în Vechiul Testament, la profeția lui Isaia: „Boul își cunoaște stăpânul și asinul ieslea domnului său, dar Israel nu Mă cunoaște; poporul Meu nu Mă pricepe" (Isaia I, 3), ele putând fi simbolul creștinilor proveniți dintre Iudei și a celor veniți din rândul păgânilor.

Magii. Ei sunt direct legați de stea, în mai toate cântările slujbelor Nașterii Domnului amintindu-se rolul stelei, acela de a-L anunța pe Mântuitorul lumii și de a-i călăuzi pe magi: „...și a adus Ție pe magi, care Ți s-au închinat cu credință; împreună cu care miluiește-ne pe noi"[19]. Acești magi proveneau dintre înțelepții sau filozofii lumii antice din părțile Persiei, care se ocupau cu studiul astrelor cerești. Observând o stea neobișnuită, ei au înțeles că aceasta indică nașterea lui Mesia, Mântuitorul Cel așteptat[20], astfel că, fiind călăuziți de aceasta, magii au reușit să ajungă la Betleem, unde au aflat pe pruncul Iisus[21].

Păstorii. Au fost primii care au ajuns să-L vadă pe Iisus Hristos, fiind direct călăuziți de îngeri („și în ținutul acela erau păstori, stând pe câmp și făcând de strajă noaptea împrejurul turmei lor" Luca II, 8) astfel că apar și-n im-

15 Sedealna, glasul al 4-lea, la Utrenia praznicului.

16 Sedealna, glasul al 4-lea, la Utrenia praznicului.

17 Catavasii la Praznicul Nașterii Domnului, cântarea a noua.

18 Leonid Uspensky și Vladimir Lossky, *Călăuziri în lumea icoanei*, traducere Anca Popescu, Edit. Sophia, București, 2003, p. 170.

19 Tropar la Vecernia Nașterii, în *Mineiul pe decembrie*, p. 428.

20 Sfântul Vasile cel Mare spune că magii, astronomi persani, transmiteau din generație în generație proorocia lui Valaam: „O stea răsare din Iacov" (Numeri XXIV, 17).

21 Irineu Crăciunaș, „Acatistul Maicii Domnului în pictura exterioară din Moldova", în Mitropolia Moldovei și Sucevei, an XLVIII, Nr. 5–6, mai–iunie, 1972, p. 320.

nografie: „Domnul Iisus născându-Se din curata Fecioară, toate s-au luminat; că păstorii cântând din fluiere, iar magii închinându-se şi îngerii slăvind, Irod s-a tulburat. Că Dumnezeu în trup S-a arătat, Mântuitorul sufletelor noastre”[22].

Dreptul Iosif. Este amintit în numeroase locuri ale sfintelor Evangheliii, când păstorii „grăbindu-se, au venit şi au aflat pe Maria şi pe Iosif şi pe Prunc, culcat în iesle” (*Luca* II, 16) şi ale cântărilor praznicului: „Spăimântatu-s-a Iosif, lucru mai presus de fire văzând şi în minte a avut ploaia cea de pe lână, întru zămislirea ta cea fără de sămânţă, Născătoare de Dumnezeu, rugul cel nears în foc, toiagul lui Aaron, cel ce a odrăslit. Şi mărturisind logodnicul şi ocrotitorul său, preoţilor a grăit: Fecioara naşte, şi după naştere rămâne tot fecioară”.

Moaşele şi spălarea Pruncului. Nefiind menţionate în evangheliile canonice, ci doar în cele apocrife, în partea opusă Dreptului Iosif se află două femei îmbăind Pruncul, Zelemi şi Salomeea fiind moaşele aduse de dreptul Iosif. Acest amănunt prezent în majoritatea icoanelor, este o dovadă a pogorământului plin de iubire a Fiului lui Dumnezeu, Care se supune întru totul cerinţelor naturale ale firii omeneşti.

*

Acum la începutul mileniului trei, ne bucurăm de o diversitate de realizări, tot atâtea modele şi subiecte de studiu, ce pot fi preluate şi, respectiv, analizate, realizate în tehnicile tradiţionale sau mai puţin convenţionale şi în cadrul cărora se pot regăsi, de la simplu la complex, persoanele, locurile şi evenimentele menţionate mai devreme, care au prins viaţă prin mijloacele vizual/plastice. Trecând de la cuvântul evanghelic la cel transpus poetic în imnografia cultului ortodox, încet, încet, s-a constituit icoana Naşterii Domnului care a tradus, prin mijloacele plastic/vizuale, împlinirea veştii celei bune, astfel încât toată făptura să poată cânta şi striga: „Hristos Se naşte, slăviţi-L! Hristos din ceruri, întâmpinaţi-L!, Hristos pe pământ, înălţaţi-vă! Cântaţi Domnului tot pământul!...”

22 Stih la „Doamne strigat-am...”, în *Mineiul pe decembrie*, p. 426.